

ATR-festivalen 2023 | Hugin/Munin i mål | Barnteater

TEATER*forum*

NR 3 2023/ÅRGÅNG 65

atr

Tidskrift för amatörteater

Utges av
Amatörteaterns Riksförbund och
utkommer med 4 nummer 2023

Ansvarig utgivare
Thomas Dahlberg

Redaktör
Alexis Quiroz
ATR, Box 1194, 721 29 Västerås
alexis@atr.nu
Tillsammans med redaktions-
gruppen bestående av Kent
Häggelund, Hanna Håkansson
och Gudrun "Nellie" Skogsberg.

Hemsida: www.atr.nu

Ansvarig för ledaren är ATRs
ordförande. För innehållet i
osignerade artiklar ansvarar
redaktionen. Redaktionen tar
tacksamt emot artiklar och bilder,
men kan inte ansvara för icke
beställt material.

Nr. 4 • 2023
Kommer ut 7 december
Manusstopp 9 november
ISSN 0347-8890

Prenumerationspris
250 kronor per år

Tryckeri
Agrenshuset Produktion, Bjästa

För prenumerationer kontakta:
ATR, Box 1194, 721 29 Västerås
Nitja Tapper, tfn 021-470 41 63,
medlem@atr.nu

Annonssorder och material
Gunilla Åkerlund
Tidskriften TEATERFORUM
Agrenshuset Produktion
Flygelvägen 3, 893 80 Bjästa
Tfn 0660-29 99 61,
www.agrenshuset.se

Tänk på Einar Bergvins
Stipendiefond. Swedbank:
8424-4,734 629 019-5 och märk
insättningen med "EB-fond".

Creative School «What If» på ATR
festivalen 2023
Foto: Mats Wenlöf

Sajten för svenska kulturtidskrifter
tidskrift.nu

Spegel eller dörr?

Mirror or door? Spegel eller dörr? Den frågan ställde brittiska dramatikern Bryony Lavery under sin föreläsning på Hugin/Munin-konferensen i våras. Konferensen ägde rum i Helsingfors och avslutade det fleråriga nordiska samarbetsprojektet Hugin/Munin, vars syfte har varit att öka antalet spelbara manus för barn i åldern 9–15 år. Frågan gällde vilken sorts pjäser vi vuxna sätter i händerna på barngrupper. Ska materialet spegla deras vardag, med problem och rollfigurer som de direkt känner igen sig i? Eller ska texten öppna dörren till en annan värld? Lavery tog som exempel en av sina pjäser för unga: *Illyria*, en mörk berättelse om våld, tortyr och diktatorer. De unga skådespelarna älskade den. En dörr in till en annan värld där de blev fria att gestalta skeenden långt från den egna verkligheten (med all respekt för att ungdomar i andra delar av världen i stället skulle ha upplevt pjäsen som en spegel).

I samtalen på konferensen blev det tydligt hur komplext det är att skriva för barn- och ungdomsensemblar. "Spegel eller dörr" var bara ett av många dilemman. Vad är viktigast? Ett relevant tema? Ett flexibelt antal roller? Att berättelsen kan gestaltas utan dyr och komplicerad scenografi? Att den är så pass kort att den går att repa in på en termin? Att den är så pass lång att alla får mycket att göra på scen? Är den konstnärliga kvalitén viktig, eller ska de pedagogiska behoven styra? Kort sagt: Att skriva en pjäs för en ung amatörensemble är på många sätt mer utmanande än att till exempel skriva för vuxna professionella.

Därför går det inte heller att förlita sig på att de pjäser som skrivs för den professionella teatern går att använda. Amatörteatern verkar och blomstrar under helt andra förutsättningar. Ett klassiskt exempel: Där institutionsteatern går bet ("Vi kan inte spela den här pjäsen, vi har inte råd med så många skådespelare") är utmaningen för en teaterförening ofta den motsatta ("Vi kan inte spela den här pjäsen, det är för få roller"). Inom amatörteaterörelsen behöver vi alltså hitta och förvalta andra modeller om vi vill få fram manus att arbeta med.

ATR:s manusbibliotek är en rik källa med över 6 000 titlar. Förlaget förmedlar dessutom uppföranderätt så att upphovspersonerna får ersättning när deras pjäser spelas. Detta är en grundförutsättning för att amatörer i Sverige ska kunna spela upphovsrättsskyddad dramatik.

De satsningar som görs på nyskriven dramatik för unga amatörer (t.ex. LÄNK och Flätan) har varit och är fortsatt viktiga. Tänk om de kunde kompletteras med fler projekt som riktar sig till olika åldrar och sammanhang. En kulturskola har t.ex. helt andra förutsättningar än gymnasiet estetiska program, även om de riktar sig till samma åldersgrupper.

Och viktigast av allt: Alla de berättelser som arbetas fram av teatergrupper själva eller deras ledare. Vilken kreativitet, arbete och kunskap som läggs ned i detta, år efter år! Kanske har det resulterat i ett manus ni är extra nöjda med? Skicka in det till ATR:s förlag, så kanske det kan komma fler till del!

Emy Stahl
Styrelseledamot

I DETTA NUMMER...

Barns teaterskapande	4
Om teaterord: Skådespelare	5
Rapport från IATA/NEATA festival och kongress	5
Dramapedagogisk praktik i Sverige	6
Saga-bibliotekets skatter	7
Nordiskt manusprojekt går i mål	8
Vi var på den nordiska konferensen!	10
Bokrecension: Staffan Göthe	11
Flätan- en teatersatning värd att bevara	12
ATR-festivalen 2023	14
Ungdomsrapport från ATR-festivalen 1	16
ATR teaterfestival: Platsen för unga att få vara sig själva	18
Bokrecension: Några ögonblicks förundran	19
Låt oss bygga ett nätverk!	20
Tillbakablick	22
Hitta teaterorden	23

GRATIS PJÄS ATT SPELA!

Det börjar som en vanlig dag på superhjalteskolan. Som vanligt är elevernas föräldrar, som också är deras lärare, ute på uppdrag för att rädda mänskligheten. Och som vanligt blir det stökigt när eleverna ska testa sina krafter på varann. Lex, som är dotter till rektor Marcus, vet inte ens om hon har någon superkraft. Inte förrän hon sitter utanför rektorsexpeditionen och genom väggen råkar få höra vad hennes pappa egentligen håller på med. Till en början är barngruppen splittrad, men tillsammans lyckas de med hjälp av sina superkrafter avslöja vad som pågår. Marcus är i själva verket den ganska misslyckade superhjälten Bronsmannen, och nu har han lurat iväg barnens föräldrar in i en dödlig fälla. Han får över ett av barnen, den mäktiga Mika, på sin sida och ett tag ser det mörkt ut, men den nya vikarien, Stålsyrran, ställer sig på barnens sida. När kampen är över har alla fått nya relationer både till sina egna krafter och till varann.

Nu kan vi erbjuda er, ATR-föreningar, att spela pjäsen Bronsmannen gratis fram till december 2024! Pjäsen är skriven för ATR år 2023 och passar 11-13 skådespelare i åldern 10-14 år eller tonåringar som vill spela för barn.

På vår hemsida erbjuder vi dessutom ett litet stycke gratisutdrag från manus! Vill du läsa hela så kan du låna den från manusbiblioteket. Spelrättigheter söker du som du brukar göra.

Barns teaterskapande

TEXT: KENT HÄGGLUND

Anna Johansson är dramapedagog och lärare i teater. Hon har arbetat i många år i skola och kulturskola. Sedan den 26 maj är hon också doktor i ämnesdidaktik. För då la hon vid Stockholms universitet fram sin doktorsavhandling "Barns teaterskapande. En ämnesdidaktisk studie av drama och teater i kulturskolan". Jag ringer upp henne och frågar hur hon fick idén till den här studien.

- När jag jobbat i skolan har jag ibland tyckt att det är svårt att formulera vad vi vill att våra elever ska lära sig. En annan ingång är att jag ofta fascinerats av vad som händer när en barngrupp helt plötsligt skapar en egen dramatisk berättelse. Så jag var nyfiken på vad det egentligen är som händer i de här magiska stunderna. Och vad det är som gör att det ibland inte blir så.

- Så jag började med att observera en barnteatergrupp med 9-11 åringar på kulturskolan. Jag satt med som observatör under ett läsår då de tillsammans med en pedagog skapade en teaterföreställning, som de framförde i slutet av vårterminen. Jag började med att sitta vid sidan av, med öppen blick och pennan i hand, för att observera vad som hände. Det här var en situation jag var väl bekant med, jag hade jobbat med barngrupper på det här sättet i många år.

- Men jag upptäckte att jag inte hängde med i barnens skapande. Det gick så snabbt och det hände så många saker samtidigt. Detta var inget problem för barnen, de hanterade det suveränt bra. Därför började jag filma det som hände. För att analysera det som hände använde jag en metod som kallas multimodal interaktionsanalys. Och jag intervjuade barnen.

- I en annan del av arbetet med avhandlingen samarbetade jag med två dramapedagoger som är verksamma på kulturskolan. Vi designade lektioner tillsammans. Och försökte beskriva vad det är för kunskande som barnen använder sig av när de skapar teater.

Hur skulle du beskriva detta kunskande?

- Det är väldigt mångfacetterat. Ett kollektivt kunskapande. När barnen skapar egen teater så är de skådespelare, dramatiker, regissörer och dramaturger. Samtidigt! De bidrar med egna idéer och lyssnar in andras, på ett inkännande och respektfullt sätt.

När jag läste avhandlingen tyckte jag att det kändes som att den här kompetensen hänger ihop med leken?

- Absolut! Det slogs jag av när jag började observera.

Barnen använder sig av lekkompetenser. Deras teaterskapande gick blixtnabbt. Och det såg ut som om de lekte. Precis som i en lek kunde de gå in i- och ut ur roller blixtnabbt.

I arbetet med en doktorsavhandling måste man ju läsa mycket, för att sätta sig in i tidigare forskning på ämnet. Är det några forskare du haft speciell nytta av?

- Keith Sawyers texter hittade jag när jag kommit en bit in i mina studier. Han har forskat kring barns lek och vuxnas teaterimprovisationer. Och han jämför det med jazzmusiker i en ensemble som improviserar. Alla är inblandade, lyssnar noga på varandra och bidrar med nya idéer. Martin Götberg har skrivit om gymnasieelever som spelar teater, och hittat mycket kring vad det betyder att vara i roll - ur roll. Jag har också använt mig av Gregory Batesons teater om lek och leksignaler.

Var det något du blev överraskad över?

- Ja! Det är spännande att jag och de här två pedagogerna som ju har jobbat så länge - blev överraskade över hur mycket barnen kan! Vilket komplext kunskande det handlar om! Trots att vi ofta pratar om vad vi gör i undervisningen, så var vi inte medvetna om allt det här som barnen gör.

- En annan intressant upptäckt handlade om barn som vid första anblicken inte verkade vara så delaktiga. För mig såg det ut som om de bara tittade på det som hände. Men det visade sig att de visst var engagerade. När de gick in och agerade kunde de komma med många viktiga bidrag. Det blev tydligt att man kan vara aktiv på många olika sätt.

Sist frågar jag om Anna Johanssons planer för den närmaste framtiden?

- Jag ska göra en forskningscirkel på kulturskolan i en annan stad. Tillsammans med pedagogerna där, för att utveckla verksamheten. Och så kommer jag att undervisa på Stockholms universitet.

Annas avhandling finns att ladda ner på su.diva-portal.org eller köpa via bokus.se.

OM TEATERORD: Skådespelare

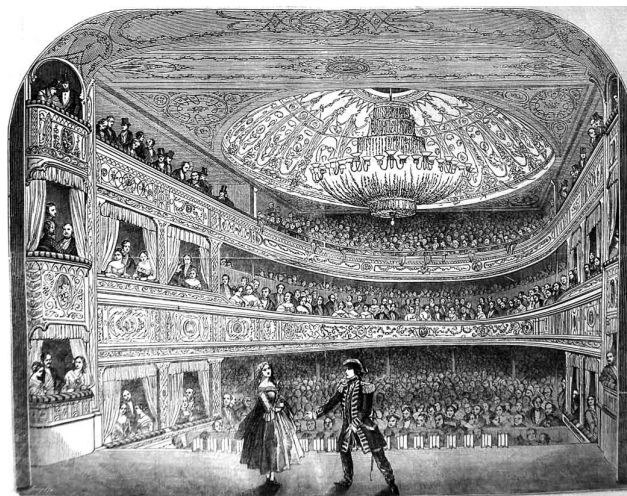
TEXT: KENT HÄGGLUND

Ordet "Skådespelare" förekom första gången i tryck på svenska 1635. Fast då stavades det Skådospelare. Det var först mot slutet av 1700-talet som det fick sin moderna stavning. Det är en sammansättning av att skåda (=se) och spela. Troligen påverkades ordformen av tyskans "Schauspieler". Sverige hade rika kontakter med tyskspråkiga länder. Och det var inte ovanligt att resande tyska teatersällskap besökte vårt land.

"Spielen" betyder på tyska "leka". På engelska betyder

"play" både "skådespel" och "lek", medan "player" betydde "Skådespelare". Och i gamla tider var "lekare" ett vanligt svenskt ord för "skådespelare".

Skådespelare är alltså människor som leker tillsammans på scen. Och inte bara för sitt eget nöjes skull. Leken är inriktad på att engagera känslor och tankar i alla de människor som sitter och tittar på.

Rapport från IATA/NEATA festival och kongress

TEXT: MATS WENLÖF

Den 19 – 25 juni 2023 hade AITA/ IATA festival och kongress i Debrecen i Ungern. Tolv produktioner deltog i festivalen, bland annat grupper från Finland och Litauen. Kongressen genomfördes den 24 juni och var både digitalt och fysiskt. ATR representerades av Thomas Dahlberg som deltog på distans. Som tidigare informerats om har Svenskt Amatörteaterråd upplösts och därmed också dess medlemskap i AITA/IATA. De svenska amatörteaterförbunden har var och en möjlighet att ansöka om medlemskap i AITA/IATA. ATR hade skickat in en ansökan om medlemskap som nationellt center, vilket också Sveriges Arbetarteaterförbund, ATF, hade gjort. Både ATR och ATF blev antagna som medlemmar och nationella center i AITA/IATA.

Under kongressen meddelades det att Anna-Karin Waldemarson av sagt sig sitt uppdrag som kassör i AITA/IATA och att hon lämnat sin plats i styrelsen. Styrelsemedlemmarna Stephen Tobias, Canada och Carlos Taberneiro, Spanien blev omvalda till styrelsen. Nya medlemmar i styrelsen blev Kelli McCloud-Schingen, USA och Heidi Troi, Schweiz/ Sydtyrolen.

Nederländernas bidrag:
Nest-Hoosh Theater

Mycket är på gång inom AITA/ IATA. Ta del av informationen på deras hemsida: aitaiata.net eller följ dem på sociala medier. Ett Instagram-konto – @weareamateurtheatre har också lanserats. Tanken är att en amatörteatergrupp ska hålla i kontot varje vecka för att visa upp sitt arbete för världen. Alla är välkomna att kontakta AITA/IATAs sekretariat om man skulle vilja vara värd för kontot i en vecka.

Den 20 – 27 augusti 2025 blir det världsfestival i Monaco. En åtta dagar lång festival med 22 grupper, varav 18 kommer från AITA/IATA. Det kommer att hållas teatersamtal och workshops samt en avslutande fest. Ansökningsförfarandet kommer öppna i januari 2024 då inbjudan

kommer att skickas ut till alla AITA/IATA-medlemmar med sista ansökningsdag i oktober 2024.

Kolla också möjligheten att vara medlem i AITA/IATA som "Associate Member". Det medlemskapet riktar sig till individer, organisation, institutioner, festivaler och dramagrupper i vilket land som helst. Mer info finns på deras hemsida.